

Nelson ei siis käsittele sinänsä eläinkokeiden tai käyttäytymisgenetiikan käyttökelpoisuutta tai niiden käytön eettikää vaan kuvaa, millä tavoin tämänkaltaisen koe-eläintutkimuksen hyödyllisyys rakentuu. Hän pitää paljolti siinä, millä tavoin tutkijat sovittavat yhteen tutkimuskohteensa moninaisuutta ja tulevat toimeen sen kanssa. Kysymys siitä, mitä oikeastaan tutkitaan ja tuotetaan, kun tutkitaan alkoholismia tarkastelemalla hiirten genetiikkaa ja käyttäytymistä, on Nelsonin tarkastelussa resurssikysymys. Hän ei katso kyseessä olevan perustavanlaatuisen erimielisyyden epistemologisten lähtökohtien suhteen vaan konkreettisemmin kysymyksen siitä, mihin tutkimus- ja toimenpideresursseja kannattaa ohjata. Itse en ole vakuuttunut siitä, että nämä ovat yhtä erillisiä kysymyksiä kuin Nelson esittää. Nelson kertoo rakentavansa laboratoriotyön kuvaamista varren sanastoa, joka olisi elävämmin kiinni siinä, miten tämä työ orientoituu kohti kompleksisuutta. Laboratoriotyö ja sen ulkopuolinen maailma jäävät tässä kohtaa Nelsonin tarkastelua kuitenkin kovin erillisiksi areenoiksi. Tätä vastoin esimerkiksi Carrie Friese (*Cloning Wild Life*, NYU Press, 2013) on esittänyt, että eläinmallien rakentaminen aina mallintaa myös sekä tieteentekemisen tapaa että niiden instituutioi-

den toimintaa, joihin tutkimus yhdistyy. Tietynlainen tutkimuksen tekemisen tapa ja tulokset tulevat ymmärrettäviksi aina tietyissä institutionaalisissa konteksteissa, ja kompleksisuuspuheesta ja varauksista huolimatta hiirimallit tuottavat tietynlaista alkoholismia ja ymmärrystä sen hoitokeinoista.

Nelsonin kirja on mielenkiintoista luettavaa eläinmalleja koskevasta tieteen- ja teknologiantutkimuksesta kiinnostuneille. Laboratorion sisällä pitäytymisestä huolimatta Nelsonin kuvaus tutkijoiden tavasta hallita kompleksisuutta ja epävarmuutta voi kiinnostaa myös ketä tahansa moniulotteisia yhteiskunnallisia ilmiöitä ja ongelmia tutkivaa sosiologiaa.

Marianne Mäkelin

Näköaloja lapsiperheiden köyhyyteen ja huono-osaisuuteen Suomessa

Johanna Kallio & Mia Hakovirta (toim.): Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino, 2020, 330 s. ISBN 978-951-768-816-1

Suomen kielen termi *huono-osaisuus* on paljonpuhuva ja

kattava käsite, jolle ei löydy vastaavaa napakkaa sanaa kovin helposti ainakaan ruotsin tai englannin kielestä. Yhtä lailla kattava ja paljonpuhuva on Johanna Kallion ja Mia Hakovirran toimittama kirja lapsiperheiden köyhyydestä ja huono-osaisuudesta. Teokselle on ollut tilausta. Aihe on ajankohtainen ja tärkeä, ja erityisesti lasten subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimuskentällä on ollut tarvetta tutkimukselle. Kirja luo onnistuneesti ja tavoitteensa mukaisesti näkemyksen lapsiperheiden kokemasta köyhyydestä ja huono-osaisuudesta kokoamalla yhteen aiempaa tutkimusta. Kirja jakautuu kolmeen osioon, joista ensimmäisessä käsitellään lapsiperheiden tilanteita, toisessa lasten kokemuksia ja kolmannessa tarkastellaan köyhyyden ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta. Kirjan keskipisteessä ovat lasten ja nuorten kokemukset ja kohtalot, ja aihetta tarkastellaan hyvin monipuolisesti hyvinvoinnin eri tasoilla.

Aluksi kirjan toimittajat Kallio ja Hakovirta pohtivat lapsuuden eriarvoistumista sekä sitä, miten hyvinvoivassa valtiossa lapsiperheiden pahoinvointi saattaa jäädä yleisen hyvinvoinnin ja vaurauden varjoon. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus kuitenkin ylläpitää pahoinvoinnin ketjuja, ja lapsuudessa koettu huono-osaisuus ja köyhyys

voivat vaikuttaa ihmisen koko elämänkaareen. Kallio ja Hakovirta nostavat esiin huono-osaisuuden moniulotteisuuden ja laajentavat tarkastelua köyhyydestä myös sosiaalisen ja terveydellisen hyvinvoinnin puutteisiin, elinoloihin, sosiaalisiin suhteisiin, fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen sekä näin ollen koskemaan laajemmin koko elämänhallintaa. Kirjan ansioksi voidaankin katsoa aiheen monipuolinen tarkastelu ja erityisesti lasten hyvinvoinnin sekä subjektiivisten hyvinvointikokemusten nostaminen keskiöön.

Tarkastelen seuraavassa lyhyesti kirjan osatutkimuksia painottaen niissä tehtyjen johtopäätösten antia hyvinvointi- ja perhepolitiikalle. Näiden pohjalta kiteytän kirjan sanoman terveisinä päätöksentekijöille ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäjille.

Lapsiperheiden köyhyyttä ja huono-osaisuutta tarkastelevat Minna Salmi köyhyyden kierteen näkökulmasta, Tuomo Laihiala leipäjonojen narratiiveista sekä Marika Jalovaara eri perhemuotojen ja sosiaalisen aseman yhteyksistä. Salmi toteaa, että vaikka lasten hyvinvointi on ollut poliittisella ja yhteiskunnallisella arenalla keskustelunaiheena pitkään, ei hyvinvoinnin vastuukysymyksissä vanhempien ja yhteiskunnan välillä ole kuitenkaan

päästy selvyyteen. Oleellista olisi kuitenkin köyhyyden kierteen katkaiseminen, mikä Salmen mukaan edellyttää investoimista lapsiperheiden toimeentuloon, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja oppimisen tukeen. Laihiala niin ikään peräänkuuluttaa yhteiskunnalta enemmän tukea lapsiperheille, jottei heidän tarvitsisi tukeutua viimesijaiseen hyväntekeväisyysapuun, leipäjonoihin. Jalovaaran luvussa todetaan, että yhteiskunnan tulisi huolehtia siitä, ettei perhemuotojen erilaisuus vaikuttaisi lasten hyvinvointiin ja mahdollisuuksiin negatiivisesti. Hyvinvointipolitiikalla tulisi huolehtia riittävästä resurssista, joilla paikataan perhedynamiikasta johtuvia vaikutuksia esimerkiksi koulutus- ja työuriin.

Enna Toikka ja Leena Haanpää tarkastelevat köyhyyttä, huono-osaisuutta ja lasten kokemaa hyvinvointia artikkelissaan vanhempien huono-osaisuuden yhteydestä lasten subjektiiviseen hyvinvointiin. Heidän tutkimuksensa mukaan niukka taloustilanne vaikuttaa negatiivisesti lasten hyvinvoinnin kokemuksiin. He toteavat, että eriarvoistumista voidaan nähdä palvelujärjestelmän tason lisäksi myös kokemusten kautta, ja he peräänkuuluttavat perheiden palveluihin ja etuuksiin vaikuttamisen lisäksi toimenpiteitä, jotka koskettavat konkreettisesti lasten arkea ja

osallistumismahdollisuuksia. Leena Koivusilta puolestaan tarkastelee perheiden huono-osaisuuden yhteyksiä lasten ja nuorten tulevaisuuden voimavaroihin sekä ajatuksiin tulevaisuudesta ja toteaa, että lasten kotitauasteiden merkitys tasa-arvolle tulisi tiedostaa kaikkialla, missä lapsia, nuoria ja heidän vanhempiaan liikkuu.

Köyhyyden ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta keskustelevat Johanna Kallio, Helena Hautala ja Jani Erola tarkastellen yhteyksiä koulupudokkuuteen, Ilari Ilmakunnas, Timo Kauppinen ja Pasi Moisio tarkastellen nuorten aikuisten toimeentulotukiasiakkuutta sekä Antti Kääriälä ja Tiina Ristikari pohtien kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten aikuisuutta. Kuten teoksen johdantoluvussa todetaan, myös Kallio ja kumppanit korostavat huono-osaisuuden moniulotteisuutta. Taloudellisten seikkojen lisäksi on kyse monista sosiaalisista ja terveydellisistä ongelmista, joiden ehkäisemiseksi tarvitaan sosiaalityötä sekä panostusta perusopetukseen ja erityisesti laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Ilmakunnas kumppaneineen korostaa huono-osaisuuden ylisukupolvisuudessa toimeentulotuen merkitystä, koska juuri toimeentulotukiasiakkuuden periytyminen vaikuttaa olevan voimakasta. Tähän kuitenkin liittyy useita tekijöitä, kuten työt-

tömyyttä, matalaa koulutustasoa tai yksinasumista, eikä yhteys ole niin yksiselitteinen. Oleellista on huomioida vanhempien toimeentulotukiasiakkuus mahdollisena riskitekijänä lasten ja nuorten kohdalla ja panostaa tämän kaavan katkaisemiseen jo varhaisella puuttumisella, kuten tukemalla laadukasta varhaiskasvatusta. Kääriälä ja Ristikari pohtivat artikkelissaan lapsuuden aikaisia riskitekijöitä todeten, että sijoitettujen lasten kohdalla perheiden ongelmat liittyvät pitkittyneisiin taloudellisiin ongelmiin tai muihin arkea kuormittaviin tekijöihin. Yhteiskunnan tulisi taata oikea-aikaisia ja riittävän varhaisia palveluita, joilla voitaisiin tukea lapsiperheitä, joiden ongelmat ovat kasaantuneet. Ennaltaehkäisevät toimet ovat avainasemassa, mutta tärkeää on kehittää myös sijais- ja jälkihuoltoa.

Kirjan näkökulmat nostavat esiin hyvin erilaisissa perheissä varttuvien lasten tilanteita. Kirjo avaa muun muassa yksinhuoltajaperheissä, köyhyyden kanssa kamppailevissa, toimeentulotuella elävissä ja leipäjonoihin turvautuvissa perheissä tai sijaishuollossa kasvavien lasten tilanteita ja niiden yhteiskunnallisia vaikutuksia. Yhteenvetona voidaan todeta kaikkien kirjan osatutkimusten päätyvän hyvin pitkälle samoihin johtopäätöksiin. Yhteiskunnalta peräänkuulutetaan sekä taloudellista tukea

että palveluita. Teoksessa korostuu lasten ja heidän arkensa huomioiminen. Varhaiskasvatuksella nähdään olevan keskeinen rooli mahdollisuuksien tasa-arvon lisääjänä ja eriarvoisuuden vähentäjänä. Koulutukseen panostaminen tarjoaa keinoja huonosaisisuuden ylisukupolvisuuden katkaisemiseen.

Kirjaa voidaan tarkastella yhteiskunnan päättäjille suunnattuina terveisinä, jotka edellä tiivistetysti esitetään. Se tarjoaa myös laaja-alaisen paketin perustietoa lapsiperheiden nykytilasta, keskeisistä käsitteistä ja alan tutkimuksesta. Näin ollen kirjaa voi suositella niin poliittisille päätöksentekijöille, kentällä perheiden kanssa työskenteleville kuin alan opiskelijoille tai muuten yhteiskunnan tilasta kiinnostuneille.

Marja Lindberg

Merkitykselliseltä tuntuva valinta

Anne Mattila: Ansiotöitä vai lapsenhoitoa? Valinnanvapaus ja reunaehdot pienten lasten äitien valinnoissa. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2019, 187 s. ISBN 978-951-51-3402-8

Anne Mattilan vuonna 2019 ilmestynyt väitöskirja arvioi ja

reflektoi kysymystä siitä, onko pienten lasten äideillä vapaus valintaan tilanteissa, joissa he vanhempainvapaan jälkeen punnitsevat vaihtoehtoja ansiotyöhön palaamisen ja kotihoiton jatkamisen välillä. Teoksessa kysytään pienten lasten äitien haastatteluaineiston pohjalta, kuinka perheissä toteutuneita lastenhoito- ja ansiotyöratkaisuja perustellaan sekä suhteutetaan käsityksiin lapsen edusta ja perheen taloudesta.

Tutkimusasetelman rakentamista on motivoinut suomalainen lastenhoitopolitiikka, erityisesti sen dualistinen luonne, joka sekä tunnistaa äitien oikeuden ansiotyöhön ja taloudelliseen riippumattomuuteen että tukee äitien antamaa informaalista kotihoivaa. Osoituksena kaksinaisuus on suomalaisen lapsiperheiden kansainvälisesti vahvat oikeudet päivähoidon ja varhaiskasvatuspalveluihin sekä lasten kotihoiton tuki erilaisine kunnallisine lisineen. Tutkimusta taustoittaa myös lastenhoitopolitiikkaan jo 1960-luvulta sisältynyt valinnanvapauden retoriikka, joka korostaa vanhempien oikeutta valita lapselleen parhaaksi katsomansa hoitomuoto.

Lastenhoitopolitiikan erityisyyden korostaminen luo jännittävyydessään toimivan kontekstin teoksen empiiriselle tutkimus-